אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרלה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג טבת תרע"ד – יפו

נמען: ד"ר י' אנגל, מנהל 'תחכמוני'

החרמות שנגזרו בירושלים על בתי ספר נועדו לעשות סייג לתורה, ולכן אינם חלים על בתי ספר שנוסדו דווקא כדי להגן מפני הכפירה. אדרבה, כוונת הגוזרים מחייבת להציל את הילדים. גם 'נצח ישראל', באישור גדולי ירושלים, מלמד ערבית ומעסיק ד"ר. 'הולכים אחר כוונת הנודר', ו'שלוחייהו דקמאי קא עבדינן'. בעיות ב'תחכמוני' נגרמו משום שלא נשמר התנאי שהנהגתו הרוחנית תיעשה בידיעת הרב קוק.

עיקרי הדברים

- החרם אינו חל על בית ספר מגן.
- כוונת הגוזרים – להציל.
- דוגמת 'נצח ישראל'.
- תנאי ההשגחה.

נוסח האגרת עם ביאור

בגרסה זו משולב ביאור בתוך נוסח האגרת. הביאור מופיע כך: [בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת] *והוא אינו חלק מלשון האגרת.*

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג טבת תרע"ד[4]

אדון יקר מר ד"ר[5] י. ענגל נ"י[6], שלו'[7] רב.

הנני נאלץ להשיב לכבודו בקצרה ע"ד[8] יחוסי ה"תחכמני" [בית הספר "תחכמוני" ביפו, שבו נלמדו גם לימודי חול; ראו כרך ב', אגרת תקלט, ובהמשך כרך ב', אגרת תרלט] מלפנים והיום

הנני חושב תמיד, שהחרמות על בתי-הספר שנגזרו בירושלים, [החרמות שהטילו רבני ירושלים בדור הקודם על בתי ספר שלימדו לימודי חול ושפות] כדי לעשות סיג לתורה, מפני שקמו עליהם אז בני חו"ל[9] פורקי-עול וקטני-אמנה, אינם חלים בשום-אופן על בתי-ספר שמיסדים דוקא כדי לעשות סיג לתורה ולהגן מפני השפעת הכפירה והריסות הדת המתפשטת מבתי-הספר האחרים. ולהיפך אני חושב את כונת הגוזרים, שהם מחייבים לעשות כל האמצעים שבעולם להציל את ילדינו ממוקש הכפירה, וכיון שנשתנו הזמנים, עד שלחשוב שיתחנכו כל בני א"י[10] בחינוך שאין בו ידיעות חול, ואיזה שפות נחוצות, הוא דבר שאי אפשר. הרי אנו מצווים

---

1 ב"ה – ברוך השם
2 עה"ק – עיר הקודש
3 ת"ו – תבנה ותכונן
4 תרע"ד – השנה תרע"ד (1913/1914)
5 ד"ר – דוקטור
6 נ"י – נרו יאיר
7 שלו' – שלום
8 ע"ד – על דבר
9 חו"ל – חוץ לארץ
10 א"י – ארץ ישראל

ועומדים ליסד בתי-ספר כאלה, שהאבות שמוצאים את עצמם אנוסים לתן לבניהם חינוך כזה, שיש בו ג"כ[11] ידיעות חול, לא יהיו מוכרחים למסור את בניהם לאלה שמשפיעים עליהם מינות וכפירה. ואע"פ[12] שאנכי לא יסדתי את המוסד, רק קבלתי עלי השגחתו, לשמרו מקלקולים העלולים, אחרי שכבר היה מוסכם אצלם ליסדה וההבדל היה רק אם היה נוסד ביפו תחת השגחתי או שלא תחת השגחתי, או במקום אחר באי"י[13], שבצדק חשבתי שיבא יותר לידי מטרתו הקדושה כשיהיה סמוך אלי ותחת השגחתי. ואפילו אם לא היתה דעתי כאשר כתבתי, שבענין שלפנינו לא די שאינו בכלל החרם, אלא שלהפריע את עבודתו, שזה גורם חיזוק של בתי-הספר המשפיעים כפירה, הוא בכלל כונת החרם של הגוזרים, גם אז הייתי יכול להמשיך את יחוסי להבא בע"ה[14], ולברר את כונתי בצדקה בנידון העבר.

מ"מ[15] מפני האמת והצדק לא אמנע להגיד את דעתי שהיא ג"כ דעת גדולי ירושלים, שהרי הם הסכימו על יסוד "נצח ישראל", [רשת תלמודי תורה שבהם נלמדו גם לימודי חול; ראו כרך ב', אגרת תריח] שמלמדים בבתי הת"ת[16] המיוסדים על ידו השפה הערבית, שהיא שפת המדינה שאסרוה, וגם בכלל אסרו ללמד כל חכמה, וידעו שהובא לכתחילה ד"ר מדופלם בשביל עניני המדע, ובכלל אסרו ללמוד גם מה שמותר מן הדין ממורה שמקבל שכר מחו"ל[17], וכל אלה ישנם במוסד "נצח ישראל" שנעשה ע"פ[18] הסכמתם ג"כ. אלא שידעו הגדולים הללו, ודאי לא פחות ממני, את הדין הפשוט הזה שהולכים אחר כונת הנודר, וכשנשתנה הענין לגמרי עד שבקיום החרם כפשוטו יש בו משום מכשול רבים, וחשש טמעון בכפירה ומינות למאות ילדי ישראל, ודאי אנן שליחותייהו דקמאי קא עבדינן לעמוד על נפשנו ולהציל, וה"ה[19] ביסוד ה"תחכמני".

והנני מוצא מקום להעיר לכבודו, שבכלל אירעו בה"תחכמני" בהנהגתו איזה דברים נגד רצוני, מפני שלא נשמר לגמרי התנאי שהתניתי שלא יעשה שום דבר בהנהגתו הרוחנית בלא ידיעתי, ואני חושב שזה גרם לנו הצער הזה. ואקוה בע"ה שלהבא תמלא ההנהגה בדיוק את תנאינו, ויחד עם כל גדולי ישראל, יראי ד' וחושבי שמו, שבאי"י[20] ובחו"ל[21], נעבוד את עבודת-הקודש המוטלת עלינו, להיות כחומה בצורה נגד קלעי הכפירה, והיה אמונת עתנו חוסן ישועות חכמת ודעת יראת ד' היא אוצרנו, ושלו'[22] רב לאוהבי תורת ד' ואין להם מכשול, ומי ששמו שלו' יפרס מהרה סוכת שלומו עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים.

ע"ד עצם הענין של החרמות הנ"ל[23] וגדריהם דעתי בעה"י[24] לברר בביאור מספיק, למען דעת איך להתנהג ע"פ התורה והמצוה עם השאלה הנכבדה הזאת.

---

11 ג"כ - גם כן
12 ואע"פ - ואף על פי
13 באי"י - בארץ ישראל
14 בע"ה - בעזרת השם
15 מ"מ - מכל מקום
16 הת"ת - התלמוד תורה
17 מחו"ל - מחוץ לארץ
18 ע"פ - על פי
19 וה"ה - והוא הדין
20 שבאי"י - שבארץ ישראל
21 ובחו"ל - ובחוץ לארץ
22 ושלו' - ושלום
23 הנ"ל - הנזכר לעיל
24 בעה"י - בעזרת השם יתברך

ברגשי כבוד וברכה משוכן ציון,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א׳-ד׳